

Jelena Lončar*
Katarina Lončarević**

Uvodna beleška

U periodu od 25. do 26. oktobra 2025. godine, održana je međunarodna naučna konferencija Udruženja za političke nauke Srbije, 19. Sabor politikologa na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Polazeći od činjenica da su kraj 2024. i celu 2025. godinu obeležile studentske blokade i građanski protesti koji su nastavili postojeće, ali značajno oblikovali i nove vidove borbe za autonomiju univerziteta, odgovornost institucija, vladavinu prava, kao i nove oblike povezivanja i solidarnosti između različitih društvenih grupa i aktera, Organizacioni odbor 19. Sabora politikologa je odlučio da okvirna tema godišnje konferencije bude „Borba za institucije: zarobljena država, napad na akademske slobode i otpor”.

Konferencija je okupila preko 200 učesnika i učesnica iz 20 zemalja, koji su predstavili svoja nova istraživanja na 29 panela. Dodatnu vrednost ovog skupa predstavljaju i dva pozivna predavanja, Pipe Noris (Pippa Norris, Harvard University) i Donatele dela Porte (Donatella della Porta, Scuola Normale Superiore). Učesnici i učesnice su iz različitih teorijskih okvira i disciplina društvenih nauka i humanistike analizirali fenomene studentskih protesta i njihovu ulogu u demokratskim procesima, nove oblike političkog angažovanja i antipartizam, pitanja i izazove direktne demokratije, slobodu medija i njihovu ulogu u demokratskim procesima, osporavanja regionalnog i globalnog poretka, autonomiju univerziteta i akademske slobode u doba (novih) autoritarnih režima, i mnoge druge.

* Vanredna profesorka Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Kontakt adresa: jelena.loncar@fpn.bg.ac.rs

** Vanredna profesorka Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Kontakt adresa: katarina.loncarevic@fpn.bg.ac.rs

Na poziv uredništva *Godišnjaka Fakulteta političkih nauka*, Organizacioni odbor konferencije je odlučio da manji broj izlaganja pripremi za ovaj broj časopisa. Pored uobičajene aktivnosti u post-konferencijskom periodu, koja podrazumeva pripremu opsežnog zbornika izlaganja sa konferencije na engleskom i BHS jezicima, ovaj temat pruža šansu da se naša akademska javnost upozna sa radovima nekolicine autora i autorki koji su svoja istraživanja predstavili na našim jezicima. Pred čitaocima/čitateljka su nove i recenzirane verzije tekstova koji predstavljaju dobar isečak onoga o čemu je sve bilo reči na samoj konferenciji, jer su teme i bliske, ali i međusobno heterogene, što govori o važnosti interdisciplinarnog i multidisciplinarnog istraživanja društvenih prilika i fenomena koji su bili tema skupa.

Temat otvara tekst Aleksandra Miloševića pod naslovom „Krizna multilateralizma u međunarodnoj trgovini: Svetska trgovinska organizacija od normativnog pluralizma do ‘upravljanja klubovima’” u kojem se analizira kriza globalnog upravljanja na primeru procesa transformacije Svetske trgovinske organizacije (STO). Primenom teorije upravljanja klubovima i koncepata oporenog multilateralizma i protiv-multilateralizma, autor ukazuje da konkurentne vizije reforme STO preoblikuju njenu institucionalnu logiku, sa značajnim posledicama po legitimitet, položaj zemalja u razvoju i budućnost globalnog upravljanja. Rad pokazuje da se kriza Svetske trgovinske organizacije ne svodi na tehničke zastoje, već odražava duboku transformaciju globalnog trgovinskog poretka od inkluzivnog multilateralizma ka sistemu preklapajućih klubova koje odlikuje ekskluzivnost i asimetrija moći.

U tekstu Bojana Klačara, „Izborna reforma posle Petog oktobra: prolazni usponi i stalni padovi u kvalitetu izbornog procesa” analizira se nikada završena, a od 2014. godine akutna, kriza izbornog procesa. Autor razmatra period od 25 godina, nakon pada Miloševićeve vlasti, kao period nedovršene izborne reforme, u kojem, a naročito od 2014. godine, možemo da pratimo probleme izborne administracije, ali i zarobljenost medija, odnosno neravnopravnu i neravnomernu zastupljenost političkih aktera u medijima.

Dragan Simić i Dragan Živojinović u tekstu „Univerziteti kao izvor američke moći i druga administracija predsednika Trampa” analiziraju specifičnu krizu univerziteta i akademskih sloboda u eri (novog) autoritarnog režima u SAD. Autori podsećaju da su univerziteti već bili meta kritika Trampa u vreme njegovog prvog predsedničkog mandata. Međutim, sa kritike se tokom drugog mandata prelazi u svojevrsni „otvoreni rat” pošto se univerziteti pojavljuju u Trampovim javnim istupima kao izvori ideologije koja šteti američkim nacionalnim interesima, ali i poziciji u međunarodnoj zajednici, što je u konačnici dovelo do ukidanja federalnih fondova i pooštavanja viznog režima za strane studente. Analiza Simića i Živojinovića postavlja zaključak da nova politika Trampove administracije prema univerzitetima zapravo vodi suprotno nameri donosioca odluka do smanjenja strukturalne, tvrde i meke moći, i konačno do pogošanja pozicije SAD u nadmetanju velikih sila.

Tekst Milana Blagojevića „Ko se smeje zlo ne misli: politički humor kao metoda nenasilne akcije građanskih protesta u Srbiji” za temu ima studentske i građanske proteste od kraja 2024. i tokom 2025. godine. Protesti se analiziraju preko specifičnih strategija borbe, odnosno kako se politički humor (satira, parodija i kultura mimova) koristi u borbi protiv zarobljenih institucija, autoritarnog režima, medijske propagande, ali i kao način da se prevaziđe strah i uspostavi povezanost između učesnika u protestima. Autor takođe ističe, pored potentnosti političkog humora kao vida otpora, i njegove granice pa i opasnosti oslanjanja (samo) na humor kao metodu nenasilne akcije.

Temat se završava tekstem Snežane Bajčete „Sistemske rizici platformizacije javnog informisanja: institucionalni pristup” koji razvija konceptualni okvir u cilju identifikacije i analize sistemskih rizika javnog informisanja u platformskom društvu. Autorka platformizaciju javnog informisanja tumači kao duboku institucionalnu transformaciju koja se odvija na tehnološkoj, tržišnoj i upravljačkoj ravni, te uključuje pojam sistemskog rizika kao okvir za razumevanje njenih strukturnih posledica. Rad ukazuje na epistemološke, ekonomske i normativne rizike koji kumulativno proizvode ranjivost javnog informisanja. Time se fokus sa pojedinačnih problema i sadržaja pomera ka analizi strukturnih i institucionalnih mehanizama koji oblikuju savremeni informacioni ekosistem.

Ovim tematom želimo da upoznamo širu akademsku javnost sa nekim od tema koje su analizirane tokom dva dana trajanja 19. Sabora politikologa, u nadi da će ove teme i analize biti podsticajne za nova čitanja i razmatranja tekućih kriza, protesta i mogućnosti zajedničke borbe. Na kraju, želimo da se zahvalimo uredništvu *Godišnjaka političkih nauka* na otvorenosti i pozivu da predstavimo neke od rezultata rada Udruženja za političke nauke Srbije tokom 2025. godine.